

Pandemi Sürecinin Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Psikososyal Etkilerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Investigation Of The Psychosocial Impacts Of The Pandemic Process On University Students In Terms Of Some Demographic Variables

Dr. Öğr. Üyesi Selahattin YAKUT

Yozgat Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Psikolojisi ABD,

ORCID: 0000-0002-3189-2123

ÖZET

Tarihi süreçte ilk örnekleriyle birlikte ulusal ve küresel boyutta değişime ve gelişime öncülük etme misyonu taşıyan üniversiteler, günümüzde de bu misyonlarını devam ettirmekle birlikte ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin en önemli göstergelerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Bilim, teknoloji, kültür, sanat, mimari, estetik gibi modern dünyayı sembolize eden kavramların merkezinde yer aldığı öngördüğümüz üniversitelere, yükselen bir değer olarak atfedilen önem de gittikçe artmaktadır. Üniversitelerin söz konusu misyonlarını en ideal anlamda yürütebilmeleri ve insanlığın gelişmesine beklenen katkıyı sağlayabilmeleri her şeyden önce sahip oldukları eğitimsel altyapı, özgür düşünce iklimi ve bilgi üretme kültürü yanında akademisyenlerinin ve öğrencilerinin psikososyal yapılarıyla da yakından ilişkilidir. Özellikle üniversite öğrencilerinin yaşamları olası bir psikososyal problemin onların hem eğitim süreçlerinde hem de duygu, düşünce ve psikolojik dünyalarında etki sınırlarını öngöremeyeceğimiz bir düzeyde kırılmalara neden olacağını dile getirmek mümkündür. Bu bağlamda araştırmamız bireysel, toplumsal ve küresel boyutlu travmatik bir süreç olarak sembolize edebileceğimiz COVID-19 olarak isimlendirilen pandemi sürecinin üniversite öğrencileri üzerindeki psikososyal etkilerini çeşitli demografik değişkenler açısından araştırma amacı taşımaktadır. Araştırma örneklemini, interaktif olarak düzenlediğimiz ankete seçkisiz katılan 195 (%72.) kız ve 76 (%28) erkek olmak üzere toplam 271 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. “Kişisel bilgi formu” ile pandemi sürecinin üniversite öğrencileri üzerindeki psikososyal etki düzeyini belirlemeye yönelik oluşturduğumuz “Pandemi Anketi” kullanılarak elde edilen veriler SPSS programında frekans, standart sapma, aritmetik ortalama, Ki Kare test işlemleri anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ kabul edilerek uygulanmıştır. Yapılan işlemler sonucu araştırmada “öğretim programı” ile “yaşanılan coğrafi bölge” değişkenleri dışında “cinsiyet, sınıf, ekonomik durum, bölüm, bölümü isteyerek tercih etme, yaşantıda dini referans alma” değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklara kaynaklık ettikleri ve böylece pandemi sürecinin etki boyutunun şekillenmesinde önemli rol oynadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, COVID-19, Pandemi, Üniversite, Eğitim

ABSTRACT

With the first examples in the historical process, universities carrying the mission of leading to change and development on a national and global scale are still considered as one of the most important indicators of the development levels of the countries, although they continue these missions. The importance attributed to universities as a rising value, which we foresee to be at the center of concepts that symbolize the modern world such as science, technology, culture, art, architecture and aesthetics, is increasing. The ability of universities to carry out their missions in the most ideal way and to contribute to the development of humanity is closely related to the educational infrastructure, free-thinking climate and knowledge production culture, as well as the psychosocial structures of their academicians and students. It is

possible to state that a possible psychosocial problem that university students may experience will cause breaks in their educational processes and emotions, thoughts and psychological worlds at a level that we cannot predict the limits of influence. In this context, our research aims to investigate the psychosocial effects of the pandemic process called COVID-19, which we can symbolize as an individual, social and global traumatic process, on university students in terms of various demographic variables. The sample of the research consists of a total of 271 university students, 195 (72%) girls and 76 (28%) boys, who participated in the questionnaire that we organized interactively. The data obtained by using the "Pandemic Questionnaire", which we created to determine the level of psychosocial impact of the pandemic process on university students with the "Personal Information Form", were applied in the SPSS program with the frequency, standard deviation, arithmetic mean, Chi-Square test procedures with the significance level of $p < 0.05$. As a result of the procedures carried out, the variables of "gender, class, economic status, department, department willingly choosing the department, taking religious reference in life", except for the variables of "teaching program" and "geographic area of residence", are the source of statistically significant differences and thus, shaping the effect size of the pandemic process. It has been determined that they play an important role.

Key words: Psychology of Religion, COVID-19, Pandemic, University, Education

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi aynı zamanda bilginin serüveninin de tarihidir. Bilgi, insanın ontolojik yapısında var olan merak ve araştırma kodlarının işlevsel olmasıyla edinilen bir değerdir. İnsanlık, bilgiyi üretme ve canlı hayat içerisinde bu bilgiyi en ideal şekilde kullanma konusunda tarihi birikimlerinin bir sonucu olarak üniversiteleri var etmiştir. Günümüzde üniversitelerin bilim, teknoloji, sanat, mimari ve estetik olmak üzere hayatın her alanında karşılığı bulunan bir bilgi üretme kültürünün oluşmasındaki etkin rolleri, modern dünyada üniversiteleri daha da önemli kılan argümanlar olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla üniversiteleri, modern insanın içinde bulunduğu konforun ve teknolojik gelişmişliğin mimarları kategorisinde ilk sıralarda değerlendirmek mümkündür.

Günümüz dünyasının inşa sürecinde önemli bir misyonu bulunan üniversitelerin, insanlığa sundukları katkılar da çeşitli faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir. Sahip olunan eğitim alt yapısı, akademik personelin donanımı, fiziki şartlar, araştırma ve geliştirme olanakları, bulunduğu şehrin gelişmişliği ve öğrencilerine sunduğu iş imkanlar, üniversiteleri birbirlerinden farklı kılan özellikler olarak ifade edilebilir. Tüm bu farklılıklar, üniversitelerin insanlığa yapacakları katkıları da etkileme potansiyeli barındıran hususlardır. Üniversitelerin katkı boyutunu etkileyen en önemli faktörlerden birisi de hiç şüphesiz eğitim sürecinin önemli öğelerinden birisi olan öğrencilerdir. Öğrencilerin eğitim süreçlerini ve sosyal hayattaki rollerini etkileyen en temel unsur psikososyal yapıdır. Psikososyal yapısı istenen şekilde güçlü olmayan bir bireyin, yaşamında karşılaştığı travmatik ve dramatik olaylardan aşırı derecede etkilenmesi ve buna bağlı olarak çeşitli fizyolojik ve psikolojik rahatsızlıklar yaşaması büyük bir olasılık olarak karşımızda durmaktadır. Gelişim dönemi olarak genç yetişkinlik dönemi içerisinde bulunan ve içinde buldukları dönemin karakteristik özellikleri bağlamında dış etkenlerden olabildiğince etkilenme eğilimi gösteren üniversite öğrencilerinin yaşayacakları sorunların onların tüm yaşamlarında kırılmalara neden olacağı unutulmamalıdır. Bu bağlamda son dönemlerde tüm dünyada bireysel ve toplumsal bazda pek çok probleme

kaynaklık eden covid-19 adlı salgının üniversite öğrencilerini etkileme düzeyinin araştırılması da önem arz etmektedir.

Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemi ilan edilen covid-19 adlı salgın (WHO, 2020) küresel boyutta tarım (Torun Kayabaşı,2020), güvenlik (Genç Yılmaz,2020), spora (Türkmen ve Özarsı,2020), turizm (Alaeddinoğlu ve Rol,2020), ekonomik (Cinel,2020), kültür ve sanat etkinlikleri (Kahraman,2020) gibi yaşamı ve sosyal hayatı direkt etkileyen alanlarda negatif yönde son derece önemli değişimlere neden olmuştur. Pandeminin bu etkileri hipertansiyon, obezite, solunum yolu hastalıkları (Özalp ve Seremet Kürklü,2020) gibi fizyolojik rahatsızlıklarda olduğu gibi; kaygı ve uyku bozukluğu (Demir,2020), anksiyete, depresyon, stres (Okur ve Demirel,2020), yalnızlık, umutsuzluk, suçluluk, karamsarlık, umutsuzluk, çaresizlik (Ertem,2020) gibi psikolojik alanları da etkileyerek ruhsal hastalıkları tetikleyeci bir boyut kazanmıştır. İnsanı ilgilendiren tüm alanları etkisi altına alan pandemi adeta küresel bir travmaya dönüştürmüştür (Aşkın, Bozkurt, Zeybek, 2020). İnsan organizmasının bir bütün olduğu ve tüm boyutların birbirini etkilediği düşünüldüğünde, yaşanan fizyolojik ve psikolojik rahatsızlıkların daha güçlü bir formda insanda karşılık bulması büyük bir olasılık olarak karşımızda durmaktadır. Sağlıklı olmak kavramının, sadece fiziksel açıyla sınırlı kalmayan; fiziksel, sosyal ve psikolojik yönden tam bir iyilik hâli olarak anlamlandırıldığı (WHO, 2001) düşünüldüğünde, pandemi sürecinin sağlığın her boyutu için son derece önemli bir risk olarak varlığını devam ettirdiğini dile getirmek mümkündür.

Pandemi sürecinden etkilenen en temel alanlardan birisi de şüphesiz eğitimidir. Bu süreçte eğitimin üç temel ögesi olarak ifade edebileceğimiz öğretmen, öğrenci ve velilerin yüz yüze eğitimden dijital eğitime geçme zorunluluğuyla baş başa kalmaları, teknolojik olduğu kadar pedagojik anlamda da adaptasyon başta olmak üzere farklı sorunları da beraberinde getirmiştir (Kırmızıgül,2020). Yüz yüze etkileşimli sınıflardan sanal sınıflara geçilmesi, internet alt yapısı ve bağlantısıyla ilgili problemler, sınavlarda oluşabilecek internet kaynaklı problem kaygısı, uygulamalı eğitimde yaşanan aksaklıklar, sosyal hayatta yaşanan kısıtlamalara bağlı monoton hayatın oluşturduğu motivasyon eksikliği, sürekli ev içerisinde bulunulmasına bağlı olarak ortaya çıkan aile içi sıkıntılar, ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere eğitimin tüm düzeylerinde karşılık bulan problemler olarak değerlendirilebilir. Bu problemlerin; özellikle bireysel olduğu kadar ülkenin kalkınmasını sağlayacakları katkı düşünüldüğünde üniversite öğrencileri üzerindeki psikosozal etkilerinin belirlenmesi daha da önem arz eden bir husustur. Zira ülkelerin siyasi, ekonomik ve haberleşme başta olmak üzere kalkınmasıyla ilgili tüm alanlarında direkt ya da dolaylı olarak üniversitelerin rol oynadığı düşünüldüğünde, üniversite öğrencilerinin pandemi sürecine bağlı olarak yaşayacakları bir problemin onların fizyolojik ve psikolojik dünyalarında olduğu gibi ileride üstlenecekleri görev ve sorumluluklarla ilişkili olarak ülkenin kalkınmasına sağlayacakları katkıyı da olumsuz etkilemesi kaçınılmaz bir gerçekliktir. Bundan dolayı pandemi sürecinin üniversite öğrencileri üzerindeki psikosozal etkilerini konu edinen araştırmamız önemli görülmekte ve elde edilen verilerin pandemi sürecinin olumsuz etkileriyle mücadelede mütevazı bir katkı sağlaması beklenmektedir.

2.Araştırmanın Amacı: İnsanlığın bilgi, teknoloji ve sanat kazanımları üzerindeki belirleyici etkisini yadsıyamayacağımız üniversitelerin misyonlarını en ideal şekilde yürütebilmeleri sundukları eğitimin kalitesi yanında öğrencilerinin psikososyal sağlıklarıyla da yakından ilişkilidir. Bu bağlamda fizyolojik ve psikolojik sağlığın test edilme alanı olarak sembolize edebileceğimiz pandemi sürecinin üniversite öğrencileri üzerindeki etki düzeyini tespit etme amacı taşıyan araştırmamızda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Cinsiyet değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 2-Bölüm değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 3- Sınıf değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 4- Ekonomik durum değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 5- Bölümü isteyerek tercih etme değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 6- Yaşantıda dini referans alma düzeyi değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 7- Öğretim programı değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 8- Memleketin bulunduğu coğrafi bölge değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
- 9- Örneklemin pandemi anket verilerine göre genel ortalama düzeyleri nedir?

3.Yöntem: Araştırmamız 2019-2020 bahar döneminde pandemi sürecinin Üniversite öğrencileri üzerindeki etkisini çeşitli değişkenler açısından belirlemeye yönelik google form linki üzerinden interaktif olarak katılan Yozgat Bozok Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinden 271 öğrencisine uygulanan anket çalışmasıdır. Araştırmanın değişkenleri "cinsiyet, bölüm, sınıf, ekonomik durum, bölümü isteyerek tercih etme, yaşantıda dini referans alma, öğretim programı, memleketin bulunduğu coğrafi bölge, düzeyi" olarak belirlenmiştir.

4.Araştırma Grubunun Özellikleri:

271 kişiden oluşan ve seçkisiz olarak seçilen örneklemin yüzdelerle dağılımları şu şekildedir:

Tablo 1.Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	f	%
Kız	195	72
Erkek	76	28
Toplam	271	100,0

Tablo 1 incelendiğinde kız öğrencilerin katılım oranı erkek öğrencilerden fazladır.

Tablo 2. Bölüme Göre Dağılım

Bölüm	f	%
Eğitim Fakültesi	51	18,82
Tıp Fakültesi	11	4,06
İlahiyat Fakültesi	85	31,36
Mühendislik ve Mimarlık Fak.	35	12,92
Ziraat Fakültesi	15	5,54
Sağlık Bilimleri Fakültesi	19	7,01
Fen-Edebiyat Fakültesi	28	10,33
Turizm Fakültesi	7	2,58
Spor Bilimleri Fakültesi	20	7,38
Total	271	100,0

Tablo 2 incelendiğinde en fazla katılımın İlahiyat Fakültesi'nden en az katılımın ise Turizm Fakültesi'nden olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Sınıf Düzeyine Göre Dağılım

Sınıf Düzeyi	f	%
Hazırlık	59	21,8
1.sınıf	41	15,1
2.sınıf	57	21,0
3.sınıf	54	19,9
4.sınıf	60	22,1
Toplam	271	100,0

Tablo 3'e göre en yüksek katılım oranına 4. sınıf öğrencilerinin, en düşük katılım oranına 1. sınıf öğrencilerinin sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Ekonomik duruma Göre Dağılım

Ailenin Ekonomik durumu	f	%
Düşük	45	16,6
Orta düzey	215	79,3
Yüksek	11	4,1
Toplam	271	100,0

Tablo 4'te ekonomik durum değişkenine göre ekonomik durumu orta düzey olan öğrencilerin katılım oranı daha fazladır.

Tablo 5. Bölümü İsteyerek Tercih Etme Durumuna Göre Dağılım

İsteyerek tercih etme	f	%
Evet	190	70,11
Hayır	81	29,89
Total	271	100,0

Tablo 5'e göre katılımcıların büyük çoğunluğunun bölümlerine kendi tercihleriyle geldikleri görülmektedir.

Tablo 6. Dini Referans Alma Durumuna Göre Dağılım

Dini referans alma	f	%
Hiçbir zaman	12	4,4
Ara sıra	22	8,1
Orta düzey	87	32,1
Sıklıkla	69	25,5
Her zaman	81	29,9
Total	271	100,0

Tablo 6'ya göre yaşantısında dini referansı orta düzeyde gerçekleştiren katılımcıların oranının daha fazla olduğu, en düşük orana yaşantısında dini hiçbir zaman referans almadığını ifade eden katılımcıların olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Öğretim Programına Göre Dağılım

Öğretim Programı	f	%
Birinci öğretim	153	56,5
İkinci öğretim	118	43,5
Toplam	271	100,0

Tablo 7'de birinci öğretimdeki katılımcıların oranının diğerlerinden fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Memleketin bulunduğu Coğrafi Bölgeye Göre Dağılım

Coğrafi Bölge	f	%
İç Anadolu	178	65,7
Akdeniz	31	11,4
Ege	6	2,2
Marmara	8	3,0
Doğu Anadolu	18	6,6
Güney Doğu Anadolu	21	7,7
Karadeniz	9	3,3
Total	271	100,0

Tablo 8'e göre katılımcıların büyük çoğunluğunun İç Anadolu Bölgesi'nden olduğu görülmektedir.

5. Veri Toplama Araçları:

Araştırma verileri örnekleme uygulanan "Kişisel Bilgi Formu" ile "Pandemi Anketi" uygulanarak elde edilmiştir.

5.1. Kişisel Bilgi Formu : Bu form kullanılarak katılımcıların demografik özellikleri "cinsiyet, bölüm, sınıf, ekonomik durum, öğretim programı, memleketin bulunduğu coğrafi bölge, bölümü isteyerek tercih etme, yaşantıda dini referans alma düzeyi" ile ilgili bilgiler toplanmıştır.

5.2. Pandemi (Salgın) Anketi: Anket örneklemin pandemi sürecindeki psikososyal anlamda durumunu belirlemeye yönelik 24 sorudan oluşmaktadır. Sorulara “arttı, kararsızım, değişmedi, azaldı” olarak verilen cevaplar sırasıyla “4-3-2-1” şeklinde puanlanmıştır. Anketten en düşük 24; en yüksek 96 puan alınabilir. Alınan yüksek puan pandemi sürecinden daha çok etkilenildiğini ve psiko-sosyal anlamda taşınan risk oranını göstermektedir. Anketin güvenilirliğine yönelik yaptığımız güvenilirlik testi sonucunda anketin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .73 olarak bulunmuştur. Bu katsayı değeri “0 - 40 : güvenilir değil 40 - 60 : düşük güvenilirlik, 60 - 80 : oldukça güvenilir, 80 - 100 : yüksek derecede güvenilir” (Özdamar, 2002) aralığına göre anketin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

6. İstatistiksel Analiz:

SPSS programı kullanılarak yapılan analizlerde frekans, standart sapma, aritmetik ortalama; faktörler arasındaki ilişkiler Ki-Kare test işlemleri anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ kabul edilerek uygulanmıştır. Anket maddeleri üzerinde fark oluşturan maddelerin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

7. Bulgular:

Üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerinin pandemi sürecindeki etkilerini incelemeye yönelik olarak yapılan araştırma bulgularına göre Ki-Kare analizi sonucunda (%5 hata payına göre) pandemi süreci üzerinin etkisi üzerinde anlamlı fark oluşturmayan öğretim programı ve memleketin bulunduğu coğrafi bölge değişkenlerine yer verilmemiş sadece anlamlı sonuçlar tablolar halinde gösterilmiştir

1. Araştırmanın birinci sorusu “Cinsiyet değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?” şeklindedir.

Cinsiyetin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim; hastalanma kaygısı ve korkusu yaşama; modern tıbbı olan güven; hayat memnuniyeti; toplumsal kurallara uyma ve kurallara uymayanları uyarma hassasiyeti; online yapılan sınavlarda başarılı olma durumu; ölümü düşünme sıklığı; dijital iletişim teknolojilerini kullanma düzeyi” konularıyla ilgili sorularda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Pandemi sürecinde “Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim; hastalanma kaygısı ve korkusu yaşama; modern tıbbı olan güven; toplumsal kurallara uyma ve kurallara uymayanları uyarma hassasiyeti; ölümü düşünme sıklığı; dijital iletişim teknolojilerini kullanma düzeyi” konularında “arttı” seçeneği üzerinden, “hayat memnuniyeti” konusunda da “azaldı” seçeneği üzerinden kızların anlamlı fark oluşturdukları görülmektedir. Online yapılan sınavlarda başarılı olma durumunda da “arttı” seçeneği üzerinden erkeklerin anlamlı fark oluşturdukları görülmektedir.

Tablo 9: Pandemi (Salgın) sürecinde Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularınızda pandemi öncesine göre nasıl bir değişim oldu?

1.Cinsiyet		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli fark (p<0.05)
Kız	Sayı	7	13	70	105	195	Ki Kare: 17,631 P: 0,001
	%	3,6%	6,7%	35,9%	53,8%	100,0%	
Erkek	Sayı	4	1	47	24	76	
	%	5,3%	1,3%	61,8%	31,6%	100,0%	
Toplam	Sayı	11	14	117	129	271	
	%	4,1%	5,2%	43,2%	47,6%	100,0%	

Tablo 10: Pandemi (Salgın) sürecinde kendiniz ve aileniz için hissettiğiniz hastalanma kaygısı ve korkusu pandemi öncesine göre nasıl değişti?

2. Cinsiyet		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli fark (p<0.05)
Kız	Sayı	4	3	25	163	195	Ki Kare: 7,919 P: 0,048
	%	2,1%	1,5%	12,8%	83,6%	100,0%	
Erkek	Sayı	4	2	18	52	76	
	%	5,3%	2,6%	23,7%	68,4%	100,0%	
Toplam	Sayı	8	5	43	215	271	
	%	3,0%	1,8%	15,9%	79,3%	100,0%	

Tablo 11: Pandemi (Salgın) sürecinde modern tıbbı olan güveniniz pandemi öncesine göre nasıl değişti?

3. Cinsiyet		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli fark (p<0.05)
Kız	Sayı	21	21	68	85	195	Ki Kare: 10,808 P: 0,013
	%	10,8%	10,8%	34,9%	43,6%	100,0%	
Erkek	Sayı	18	2	24	32	76	
	%	23,7%	2,6%	31,6%	42,1%	100,0%	
Toplam	Sayı	39	23	92	117	271	
	%	14,4%	8,5%	33,9%	43,2%	100,0%	

Tablo 12: Pandemi (Salgın) sürecinde hayat memnuniyetiniz salgın öncesine göre nasıl değişti?

4. Cinsiyet		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli fark (p<0.05)
Kız	Sayı	95	15	51	34	195	Ki Kare: 9,082 P: 0,028
	%	48,7%	7,7%	26,2%	17,4%	100,0%	
Erkek	Sayı	32	2	33	9	76	
	%	42,1%	2,6%	43,4%	11,8%	100,0%	
Toplam	Sayı	127	17	84	43	271	
	%	46,9%	6,3%	31,0%	15,9%	100,0%	

Tablo 13: Pandemi (Salgın) sürecinde toplumsal kurallara uyma ve kurallara uymayanları uyurma hassasiyetiniz salgın öncesine göre nasıl değişti?

5. Cinsiyet		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli fark (p<0.05)
Kız	Sayı	10	2	34	149	195	Ki Kare: 9,903 P: 0,013
	%	5,1%	1,0%	17,4%	76,4%	100,0%	
Erkek	Sayı	4	3	24	45	76	
	%	5,3%	3,9%	31,6%	59,2%	100,0%	
Toplam	Sayı	14	5	58	194	271	
	%	5,2%	1,8%	21,4%	71,6%	100,0%	

Tablo 14: Pandemi (Salgın) sürecinde online yapılan sınavlarda başarılı olma durumunuz salgın öncesinde yüz yüze yapılan sınavlara göre nasıl değişti?

6. Cinsiyet		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli fark (p<0.05)
-------------	--	--------	------------	-----------	-------	--------	-----------------------

Kız	Sayı	51	19	52	73	195	Ki Kare: 8,482 P: 0,037
	%	26,2%	9,7%	26,7%	37,4%	100,0%	
Erkek	Sayı	9	5	23	39	76	
	%	11,8%	6,6%	30,3%	51,3%	100,0%	
Toplam	Sayı	60	24	75	112	271	
	%	22,1%	8,9%	27,7%	41,3%	100,0%	

Tablo 15: Pandemi (Salgın) sürecinde ölümü düşünme sıklığınız salgın öncesine göre nasıl değişti?

7. Cinsiyet		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli fark (p<0.05)
Kız	Sayı	4	3	83	105	195	Ki Kare: 9,257 P: 0,026
	%	2,1%	1,5%	42,6%	53,8%	100,0%	
Erkek	Sayı	2	0	47	27	76	
	%	2,6%	0,0%	61,8%	35,5%	100,0%	
Toplam	Sayı	6	3	130	132	271	
	%	2,2%	1,1%	48,0%	48,7%	100,0%	

Tablo 16: Pandemi (Salgın) sürecinde dijital iletişim teknolojilerini kullanma düzeyiniz ve beceriniz salgın öncesine göre nasıl değişti?

8. Cinsiyet		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli fark (p<0.05)
Kız	Sayı	0	2	44	149	195	Ki Kare: 7,864 P: 0,049
	%	0,0%	1,0%	22,6%	76,4%	100,0%	
Erkek	Sayı	2	0	23	51	76	
	%	2,6%	0,0%	30,3%	67,1%	100,0%	
Toplam	Sayı	2	2	67	200	271	
	%	0,7%	0,7%	24,7%	73,8%	100,0%	

2. Araştırmanın ikinci sorusu “Bölüm değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmaktadır mıdır?” şeklindedir.

Bölüm değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “ölümü düşünme sıklığı” konusunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “ölümü düşünme sıklığına göre arttı seçeneği üzerinden İlahiyat Fakültesi öğrencilerinde daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır.

Tablo 17: Pandemi (Salgın) sürecinde ölümü düşünme sıklığınız salgın öncesine göre nasıl değişti?

1. Bölümler		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli fark (p<0.05)
Eğitim Fakültesi		5	18	8	20	51	Ki Kare: 16,782 P: 0,002
%		9.9%	35.30%	15.68%	39.21%	100,0%	
Tıp Fakültesi		1	3	2	5	11	
%		9.09%	27.27%	18.18%	45.46%	100,0%	
İlahiyat Fakültesi		3	8	12	62	85	
%		3.52%	9.41%	14.12%	72.95%	100,0%	
Mühendislik ve Mimarlık Fak.		4	10	9	12	35	
%		11.43%	28.57%	25.71%	34.29%	100,0%	
Ziraat Fakültesi		1	4	5	5	15	
%		6.67%	26.67%	33.33%	33.33%	100,0%	
Sağlık Bilimleri Fak.		2	8	4	5	19	
%		10.53%	42.10%	21.05%	26.32%	100,0%	

Fen-Edebiyat Fak. %	5 17.86%	8 28.57%	6 21.43%	9 32.14%	28 100,0%
Turizm Fakültesi %	1 14.28%	3 42.86%	1 14.28%	2 28.58%	7 100,0%
Spor Bilimleri Fak. %	2 10.00%	7 35.00%	6 30.00%	5 25.00%	20 100,0%
Toplam Sayı %	24 8.86%	73 26.93%	53 19.56%	121 44.65%	271 100,0%

3. Araştırmanın üçüncü sorusu “Sınıf değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmaktadır mıdır?” şeklindedir.

Sınıf değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişiminize katkı sağlayan etkinliklere ayırdığınız süre” konusunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişime katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süre’ye göre göre arttı seçeneği üzerinden 2. sınıflarda daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır.

Tablo 18: Pandemi sürecinde kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişiminize katkı sağlayan etkinliklere ayırdığınız süre salgın öncesine göre nasıl değişti?

1. Sınıf düzeyi	Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı fark (p<0.05)
Hazırlık Sayı %	12 20,3%	0 0,0%	18 30,5%	29 49,2%	59 100,0%	Ki Kare: 26,437 P: 0,009
1.Sınıf Sayı %	8 19,5%	1 2,4%	24 58,5%	8 19,5%	41 100,0%	
2.Sınıf Sayı %	13 22,8%	2 3,5%	11 19,3%	31 54,4%	57 100,0%	
3.Sınıf Sayı %	7 13,0%	1 1,9%	22 40,7%	24 44,4%	54 100,0%	
4.Sınıf Sayı %	6 10,0%	0 0,0%	23 38,3%	31 51,7%	60 100,0%	
Toplam Sayı %	46 17,0%	4 1,5%	98 36,2%	123 45,4%	271 100,0%	

4. Araştırmanın dördüncü sorusu “Ekonomik durum değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmaktadır mıdır?” şeklindedir.

Ekonomik durum değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “hayat memnuniyeti; sağlıklı beslenme hassasiyeti; dijital iletişim teknolojilerini kullanma düzeyi; kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişiminize katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süre; öğretim üyeleriyle olan iletişim sıklığı” konularında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Oluşan anlamlı farklar “hayat memnuniyeti”ne göre azaldı arttı seçeneği üzerinden, “dijital iletişim teknolojilerini kullanma düzeyi”ne göre arttı seçeneği üzerinden ekonomik durumu düşük olan öğrencilerde; “sağlıklı beslenme hassasiyeti ile öğretim üyeleriyle olan iletişim sıklığı”na göre değişmedi seçeneği üzerinden ve de “kitap

okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişiminize katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süre”ye göre arttı seçeneği üzerinden ekonomik durumu yüksek olan öğrencilerde daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır.

Tablo 19: Pandemi (Salgın) sürecinde hayat memnuniyetiniz salgın öncesine göre nasıl değişti?

1. Ekonomik durum		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı fark (p<0.05)
Düşük	Sayı	26	5	7	7	45	Ki Kare: 14,456 P: 0,025
	%	57,8%	11,1%	15,6%	15,6%	100,0%	
Orta	Sayı	100	11	72	32	215	
	%	46,5%	5,1%	33,5%	14,9%	100,0%	
Yüksek	Sayı	1	1	5	4	11	
	%	9%	9,1%	45,5%	36,4%	100,0%	
Toplam	Sayı	127	17	84	43	271	
	%	46,9%	6,3%	31,0%	15,9%	100,0%	

Tablo 20: Pandemi (Salgın) sürecinde sağlıklı beslenme hassasiyetiniz salgın öncesine göre nasıl değişti?

2. Ekonomik durum		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı fark (p<0.05)
Düşük	Sayı	10	0	19	16	45	Ki Kare: 16,831 P: 0,010
	%	22,2%	0,0%	42,2%	35,6%	100,0%	
Orta	Sayı	31	1	115	68	215	
	%	14,4%	0,5%	53,5%	31,6%	100,0%	
Yüksek	Sayı	0	1	8	2	11	
	%	0,0%	9,1%	72,7%	18,2%	100,0%	
Toplam	Sayı	41	2	142	86	271	
	%	15,1%	0,7%	52,4%	31,7%	100,0%	

Tablo 21: Pandemi (Salgın) sürecinde dijital iletişim teknolojilerini kullanma düzeyiniz ve beceriniz salgın öncesine göre nasıl değişti?

3. Ekonomik durum		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı fark (p<0.05)
Düşük	Sayı	2	1	8	34	45	Ki Kare: 21,504 P: 0,001
	%	4,4%	2,2%	17,8%	75,6%	100,0%	
Orta	Sayı	0	1	52	162	215	
	%	0,0%	0,5%	24,2%	75,3%	100,0%	
Yüksek	Sayı	0	0	7	4	11	
	%	0,0%	0,0%	63,6%	36,4%	100,0%	
Toplam	Sayı	2	2	67	200	271	
	%	0,7%	0,7%	24,7%	73,8%	100,0%	

Tablo 22: Pandemi sürecinde kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişiminize katkı sağlayan etkinliklere ayırdığınız süre salgın öncesine göre nasıl değişti?

4. Ekonomik durum		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı fark (p<0.05)
Düşük	Sayı	17	0	9	19	45	Ki Kare: 20,242 P: 0,003
	%	37,8%	0,0%	20,0%	42,2%	100,0%	
Orta	Sayı	29	4	84	98	215	
	%	13,5%	1,9%	39,1%	45,6%	100,0%	
Yüksek	Sayı	0	0	5	6	11	
	%	0,0%	0,0%	45,5%	54,5%	100,0%	
Toplam	Sayı	46	4	98	123	271	
	%	17,0%	1,5%	36,2%	45,4%	100,0%	

Tablo 23: Pandemi (Salgın) sürecinde öğretim üyeleriyle olan iletişim sıklığınız salgın öncesine göre nasıl değişti?

5. Ekonomik durum		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli fark (p<0.05)
Düşük	Sayı	19	2	6	18	45	Ki Kare: 22,985 P: 0,001
	%	42,2%	4,4%	13,3%	40,0%	100,0%	
Orta	Sayı	54	3	85	73	215	
	%	25,1%	1,4%	39,5%	34,0%	100,0%	
Yüksek	Sayı	1	1	8	1	11	
	%	9,1%	9,1%	72,7%	9,1%	100,0%	
Toplam	Sayı	74	6	99	92	271	
	%	27,3%	2,2%	36,5%	33,9%	100,0%	

5. Araştırmanın beşinci “Bölümü isteyerek tercih etme değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmaktadır mıdır? şeklindedir.

Bölümü isteyerek tercih etme değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim; ülkemizdeki ve dünyadaki gelişmeleri takip etmek için iletişim ve haberleşme araçlarını kullanma sıklığı; modern tıbbı olan güven” konularında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Oluşan anlamlı farklar ““Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim; ülkemizdeki ve dünyadaki gelişmeleri takip etmek için iletişim ve haberleşme araçlarını kullanma sıklığı”na göre arttı seçeneği üzerinden bölümünü isteyerek tercih eden öğrencilerde daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır.

Tablo 24: Pandemi (Salgın) sürecinde Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularınızda pandemi öncesine göre nasıl bir değişim oldu?

1.Bölüm tercihi		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli fark (p<0.05)
Evet	Sayı	7	11	106	117	241	Ki Kare: 9,415 P: 0,024
	%	2,9%	4,6%	44,0%	48,5%	100,0%	
Hayır	Sayı	4	3	11	12	30	
	%	13,3%	10,0%	36,7%	40,0%	100,0%	
Toplam	Sayı	11	14	117	129	271	
	%	4,1%	5,2%	43,2%	47,6%	100,0%	

Tablo 25: Pandemi (Salgın) sürecinde ülkenizdeki ve dünyadaki gelişmeleri takip etmek için iletişim ve haberleşme araçlarını kullanma sıklığınız pandemi öncesine göre nasıl değişti?

2. Bölüm tercihi		Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamli fark (p<0.05)
Evet	Sayı	7	11	106	117	241	Ki Kare: 8,230 P: 0,041
	%	2,9%	4,6%	44,0%	48,5%	100,0%	
Hayır	Sayı	4	3	11	12	30	
	%	13,3%	10,0%	36,7%	40,0%	100,0%	
Toplam	Sayı	11	14	117	129	271	
	%	4,1%	5,2%	43,2%	47,6%	100,0%	

6. Araştırmanın altıncı sorusu “Yaşantıda dini referans alma düzeyi değişkeni pandemi sürecinin etkisi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?” şeklindedir.

Yaşantıda dini referans alma düzeyi değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişiminize katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süre” konusunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişime katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süre’ye göre “arttı” seçeneği üzerinden hayatta dini referans alma durumunu her zaman olarak ifade eden üniversite öğrencilerinde daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır.

Tablo 27: Pandemi sürecinde kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişiminize katkı sağlayan etkinliklere ayırdığınız süre salgın öncesine göre nasıl değişti?

1. Dini referans alma	Azaldı	Kararsızım	Değişmedi	Arttı	Toplam	Anlamlı fark (p<0.05)
Hiçbir Zaman Sayı	3	0	3	6	12	Ki Kare: 27,018 P: 0,008
%	25,0%	0,0%	25,0%	50,0%	100,0%	
Ara Sıra Sayı	10	0	2	10	22	
%	45,5%	0,0%	9,1%	45,5%	100,0%	
Orta Düzey Sayı	12	3	36	36	87	
%	13,8%	3,4%	41,4%	41,4%	100,0%	
Sıklıkla Sayı	11	1	31	26	69	
%	15,9%	1,4%	44,9%	37,7%	100,0%	
Her Zaman Sayı	10	0	26	45	81	
%	12,3%	0,0%	32,1%	55,6%	100,0%	
Toplam Sayı	46	4	98	123	271	
%	17,0%	1,5%	36,2%	45,4%	100,0%	

7. Araştırmanın diğer bir sorusu “Örneklemin pandemi anket verilerine göre genel ortalama düzeyleri nedir?” şeklindedir.

Tablo 28: Pandemi Anketi Genel Ortalama		
N	\bar{x}	S
271	3,341	0,358

Tablo incelendiğinde katılımcıların pandemi anketi puan ortalamasının en yüksek puan 4 üzerinden ($X=3,341$) olduğu görülmektedir. Bu değer yüzde olarak karşılığı 83,525’dir. Bu ortalama pandemi sürecinin üniversite öğrencileri üzerinde yüksek düzeyde bir psikososyal etki bıraktığını bizlere göstermektedir.

8.Tartışma

Araştırmamızda iletişim araçları vasıtasıyla interaktif olarak düzenlenen ankete seçkisiz olarak katılan katılımcıların psikososyal yapıları üzerinde “cinsiyet, bölüm, sınıf, ekonomik durum, bölümü isteyerek tercih etme, yaşantıda dini referans alma düzeyi”” değişkenlerinin anlamlı farklar oluşturduğu anket maddelerinin bulgularıyla ilgili tartışmalar şu şekildedir:

8.1. Cinsiyet - Pandemi:

Cinsiyetin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim; hastalanma kaygısı ve korkusu yaşama; modern tıbbı olan güven; hayat memnuniyeti; toplumsal kurallara uyma ve kurallara uymayanları uyarma hassasiyeti; online yapılan sınavlarda başarılı olma durumu; ölümü düşünme sıklığı; dijital iletişim teknolojilerini kullanma düzeyi” konularıyla ilgili sorularda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Pandemi sürecinde “Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim; hastalanma kaygısı ve korkusu yaşama; modern tıbbı olan güven; toplumsal kurallara uyma ve kurallara uymayanları uyarma hassasiyeti; ölümü düşünme sıklığı; dijital iletişim teknolojilerini kullanma düzeyi” konularında “arttı” seçeneği üzerinden, “hayat memnuniyeti” konusunda da “azaldı” seçeneği üzerinden kızların anlamlı fark oluşturdukları görülmektedir. Online yapılan sınavlarda başarılı olma durumunda da “arttı” seçeneği üzerinden erkeklerin anlamlı fark oluşturdukları görülmektedir. Pandemi anketindeki maddeler üzerinde diğer değişkenlere oranla en fazla farkın cinsiyet değişkeniyle oluşması, pandemi sürecinin etki düzeyini belirleyen en önemli etkenlerden birisinin cinsiyet olduğunu bizlere göstermektedir. Pandemi anketinde ölçülen konularda oluşan bu farkın kızlarda daha çok karşılık bulması, genel olarak pandemi sürecinden kızların daha fazla etkilendiklerinin bir göstergesidir. Online sınavlarda başarılı olmada erkeklerin “arttı” seçeneği üzerinden oluşturdukları anlamlı fark, online eğitim sürecine erkek öğrencilerin daha kolay uyum sağladıkları ve iletişim araçlarında kızlara oranla daha başarılı oldukları şeklinde de değerlendirmek mümkündür. Ayrıca dini duyguları ölçen Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim maddesinde arttı seçeneği üzerinden kızlar lehine anlamlı fark oluşması, travmatik süreçlerde kızların erkeklere oranla dini duygularda bir yoğunlaşma yaşadıkları ve dini bir başa çıkma argümanı olarak kullanma eğiliminde oldukları anlamına gelmektedir. Ayrıca toplumsal kurallara uyma ve uymayanları uyarma konusunda da kızların daha çok hassasiyet gösterdikleri ve yine kızların modern tıbbı daha çok güven duydukları da görülmektedir. Pandemi sürecinin kızlardaki hayat memnuniyetini olumsuz etkilediği görülmektedir. Bu durumu kızların erkeklere göre duygusal yapılarının dış etkilere daha açık olduğu şeklinde değerlendirmek mümkündür.

8.2. Bölüm-Pandemi:

Bölüm değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “ölümü düşünme sıklığı” konusunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “ölümü düşünme sıklığına göre arttı seçeneği üzerinden İlahiyat Fakültesi öğrencilerinde daha yüksek oranda karşılık bulunduğu görülmektedir. Bu sonuç ilahiyat öğrencilerinin karşılaştıkları travmatik süreçlerde ölüm duygusunu daha yoğun olarak yaşadıkları anlamına gelmektedir. Bu durumu özellikle İlahiyat alanının diğer bölümlere göre dini eğitim ağırlıklı bir müfredata sahip olmaları ve bunun bir yansıması olarak tehlike arz eden durumları ilk olarak ölümle ilişkilendirdikleri şeklinde değerlendirmek mümkündür.

8.3.Sınıf - Pandemi:

Sınıf değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişiminize katkı sağlayan etkinliklere ayırdığınız süre” konusunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişime katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süreye göre göre “arttı” seçeneği üzerinden 2. sınıflarda daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır. Üniversitede 2. sınıf düzeyi üniversiteye ilk başlanılan dönemlerdeki barınma yeri, sosyal çevreye uyum konularındaki sorunlarının aşıldığı, üniversitenin bitişine yaklaşıldıkça daha fazla hissedilen iş bulma, görev alabilmek için girilen sınavlar ve evlenme stresinin en az hissedildiği dönem olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla bu durum 2. Sınıfların diğer sınıf düzeylerine göre kişisel gelişim konusunda daha avantajlı oldukları ve bu avantajlarını da kişisel gelişimlerine kanalize ettiklerini göstermektedir.

8.4. Ekonomik durum - Pandemi:

Ekonomik durum değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “hayat memnuniyeti; sağlıklı beslenme hassasiyeti; dijital iletişim teknolojilerini kullanma düzeyi; kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişime katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süre; öğretim üyeleriyle olan iletişim sıklığı” konularında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Oluşan anlamlı farklar “hayat memnuniyeti”ne göre “azaldı” seçeneği üzerinden, “dijital iletişim teknolojilerini kullanma düzeyi”ne göre “arttı” seçeneği üzerinden ekonomik durumu düşük olan öğrencilerde; “sağlıklı beslenme hassasiyeti ile öğretim üyeleriyle olan iletişim sıklığı”na göre “değişmedi” seçeneği üzerinden ve de “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişiminize katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süre”ye göre “arttı” seçeneği üzerinden ekonomik durumu yüksek olan öğrencilerde daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır. Ekonomik durum değişkeninin cinsiyet değişkeninden sonra pandemi sürecinin etkilerini şekillendirme konusunda en fazla anlamlı fark oluşturduğu görülmektedir. Bu durum travmatik süreçlerde sahip olunan ekonomik olanakların önemini göstermektedir. Ekonomik durumu düşük olan katılımcıların pandemi sürecinde hayat memnuniyetlerinin anlamlı şekilde azalması, travmatik süreçlerin özellikle ekonomik durumu düşük olanlarda diğerlerine göre daha fazla karşılık bulduğunu göstermektedir. Ayrıca pandemi sürecine bağlı olarak online eğitimin ekonomik durumu düşük olanları sürece adapteye zorlaması onların dijital iletişim ve teknolojiye uyumlarını artırmıştır. Ekonomik durumla direkt ilişkilendirebileceğimiz sağlıklı beslenme hassasiyeti ve kişisel gelişim konusunda ekonomik durumu yüksek olan öğrencilerde “değişmedi” seçeneği üzerinden anlamlı fark oluşması, gelir düzeyinin yüksek olmasının her durumda beslenme, eğitim vb. konularda avantaj sağladığını ifade etmektedir. Yine gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin öğretim üyeleriyle iletişimlerinin değişmemesi, ekonomik yüksekliğin öğrencilerde yaşanan olumlu / olumsuz süreçlere bağlı olmayan bir özgüven sağladığı şeklinde yorumlamak mümkündür.

8.5. Bölümü İsteyerek Tercih - Pandemi:

Bölümü isteyerek tercih etme değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim; ülkemizdeki ve dünyadaki gelişmeleri takip etmek için iletişim ve haberleşme araçlarını kullanma sıklığı” konularında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Oluşan anlamlı farklar “Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim; ülkemizdeki ve dünyadaki gelişmeleri takip etmek için iletişim ve haberleşme araçlarını kullanma sıklığı”na göre “arttı” seçeneği üzerinden bölümünü isteyerek tercih eden öğrencilerde daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır. İnsanların meslek seçimleri, gelir düzeylerini ve toplumsal statülerini direkt etkileme potansiyeli bulunan bir husustur. Her bireyin mesleğini kendi inisiyatifiyle tercih ettiğini iddia etmek mümkün değildir. Bu inisiyatifi alabilmek, kendi potansiyellerinin farkında olma, tercih etme gücüne ve iradesine sahip olma gibi psikosoyal anlamda belirli bir kapasiteyi gerekli kılmaktadır. Dini yönelim ve gelişmeleri takip konuları üniversite düzeyindeki öğrencilerin kendilerinin karar vereceği konular olup, özellikle bölümünü kendi inisiyatifi ile tercih eden öğrencilerde karşılık bulması da bu görüşü destekler niteliktedir.

8.6. Yaşantıda dini referans alma - Pandemi:

Yaşantıda dini referans alma düzeyi değişkeninin pandemi sürecindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak yapılan analiz sonucunda “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişiminize katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süre” konusunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Oluşan anlamlı fark “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişime katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süre’ye göre göre “arttı” seçeneği üzerinden hayatta dini referans alma durumunu “ her zaman” olarak ifade eden üniversite öğrencilerinde daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır. Dinlerin genel olarak duygu, düşünce, davranış, psikolojik ve mentâl yönlerden insanları etkileme potansiyellerinin olduğu bilinen bir gerçekliktir. İnsanların yaşadıkları trajedi ve travmatik süreçlerde dini bir başa çıkma argümanı olarak kullandıkları da kabul edilen bir durumdur. Buna ilaveten hemen hemen tüm dinlerin vaaz ettikleri ilkelere birisi de müntesiplerini bilgi edinme, kendilerini geliştirme, potansiyellerini artırma gibi hususlara yönlendirmesidir. Dolayısıyla yaşantısında dini her zaman referans aldığını ifade eden katılımcıların pandemi sürecinde de “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişiminize katkı sağlayan etkinliklere” anlamlı fark oluşacak düzeyde daha yoğun ilgi göstermeleri de bu düşünceyi desteklemektedir.

8.7. Katılımcıların Genel Pandemi Anketi Ortalaması:

Katılımcıların pandemi anketi puan ortalamasının en yüksek puan 4 üzerinden ($X=3,341$) olduğu görülmektedir. Bu değer yüzde olarak karşılığı 83,525’dir. Bu ortalama pandemi sürecinin üniversite öğrencileri üzerinde yüksek düzeyde bir psikosoyal etki bıraktığını bizlere göstermektedir. Eğitimini tamamlama, meslek edinme, aile kurma, sınavlara hazırlanma, barınma bv. Açılardan pek çok problemle

yüzleşmek zorunda kalan üniversite öğrencilerinin pandemi gibi travmatik süreçleri iyi yönetebilmeleri, hem kendi fizyolojik ve psikolojik sağlıkları açısından hem de ülkemize sunacakları katkı açısından son derece önemlidir. Bu sonuç özellikle ülkemizin kalkınmasında ileride üstlenecekleri görev ve sorumlulukları yönüyle önemli görülen üniversite öğrencilerinin psikososyal durumları açısından büyük bir risk olarak karşılık bulmaktadır.

Sonuç ve Öneriler:

İnsanlar açısından hayatının en özel yılları arasında üniversite yıllarını göstermek mümkündür. Üniversiteler bireyleri geleceğe hazırlayan ve ülkenin kalkınmasında da lokomotif görevi gören önemli kurumlardır. Bu önem, üniversitelerin ülkelerin gelişmişlik göstergesi olarak kabul edildiği günümüzde daha da artmış ve bundan sonraki süreçte de artmaya da devam edeceği öngörülmektedir. Üniversitelerin bilim, teknoloji, sanat, mimari, tıp gibi sosyal hayatın her alanında karşılık bulan hususlarda öncülük misyonunu devam ettirebilmesi pek çok faktörle ilişkilendirilebilecek bir konudur. Sahip olunan fiziki ve teknolojik alt yapı, bulunulan şehrin ve ülkenin olanakları, akademik personelin donanımı, eğitim iklimi, hoşgörü kültürü ve öğrencilerinin akademik düzeyleri gibi pek çok etken, üniversiteleri ön plana çıkarmakta ve onları daha da değerli kılmaktadır. Bu etkenlerden belki de en önemlisi özel anlamda ülkenin ve genel anlamda da tüm insanlığın geleceğini sembolize eden üniversite öğrencileridir. Öğrencilerin günümüzün gerekli kıldığı donanıma sahip olmaları, ilk olarak aldıkları eğitimin kalitesiyle ilişkilendiriliyor olsa da, en az onun kadar önemli konu da öğrencilerin sahip olduğu psikososyal yapılarıdır. Gelişim dönemi olarak içinde buldukları genç yetişkinlik döneminin sağlıklı bir şekilde atlatılabilmesi, onların eğitim süreçleri, aile sorumlulukları, mesleki hayatları, toplumsal rolleri ile yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerindeki fizyolojik ve psikolojik yapılarını da etkileyebilme potansiyeli barındıran son derece önemli bir dönemdir. Bu dönemde yaşanması muhtemel bir travmanın, onların tüm yaşamlarında tonunu ve şiddetini öngöremeyeceğimiz psikososyal yıkımlara neden olabileceği unutulmamalıdır. Özellikle son dönemlerde tüm dünyada etki sınırlarını beklenmeyen ölçüde genişleten ve küresel salgın yani pandemi olarak anlamlandırılan Covid-19 salgınının da genç yetişkinlik dönemi içerisinde bulunan üniversite öğrencileri üzerinde ki psikososyal etkilerinin belirlenmesi, ülkenin geleceğinin şekillendiği üniversitelerin misyonlarını etkileyebilecek bir yönü olması açısından son derece önemlidir.

Pandemi sürecinin lise öğrencileri üzerindeki psikosoyal etkilerini inceleme amacı taşıyan araştırmamızda “Kişisel Bilgi Formu” ile “Pandemi Anketi” kullanılmış ve elde edilen veriler SPSS programında frekans, aritmetik ortalama, standart sapma; Ki Kare test işlemleri anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ kabul edilerek uygulanmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1- Örneklemin pandemi anketi ortalaması yüksek düzeydedir. Bu sonuç üniversite öğrencilerinin pandemi sürecinden yüksek düzeyde etkilendiklerini göstermektedir.

2- Cinsiyet, bölüm, sınıf, ekonomik durum, bölümü isteyerek tercih etme, yaşantıda dini referans alma değişkenleri pandemi sürecinin etkileri üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluştururken, öğretim türü ve memleketin bulunduğu coğrafi bölge değişkenlerinin oluşturduğu fark anlamlı bulunmamıştır.

3- Cinsiyet değişkenine göre pandemi sürecinden en fazla kız öğrencilerinin etkilendiği görülmektedir. Kızların “Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim; hastalanma kaygısı ve korkusu yaşama; modern tıbbı olan güven; toplumsal kurallara uyma ve kurallara uymayanları uyarma hassasiyeti; ölümü düşünme sıklığı; dijital iletişim teknolojilerini kullanma düzeyi” konularında “arttı” seçeneği üzerinden, “hayat memnuniyeti” konusunda da “azaldı” seçeneği üzerinden anlamlı fark oluşturdukları görülmektedir. Erkekler ise sadece online yapılan sınavlarda başarılı olma durumunda “arttı” seçeneği üzerinden anlamlı fark oluşturmuşlardır.

4- Bölüm değişkenine göre “ölümü düşünme sıklığı”na göre “arttı” seçeneği üzerinden İlahiyat Fakültesi öğrencileri anlamlı fark oluşturmuşlardır.

5- Sınıf değişkenine göre “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişime katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süre”ye göre “arttı” seçeneği üzerinden 2. Sınıflar anlamlı fark oluşturmuşlardır.

6- Cinsiyet değişkeninden sonra pandemi süreci üzerinde en fazla rol oynayan ekonomik durum değişkenine göre “hayat memnuniyeti”ne göre “azaldı” seçeneği üzerinden, “dijital iletişim teknolojilerini kullanma düzeyi”ne göre “arttı” seçeneği üzerinden ekonomik durumu düşük olan öğrencilerde; “sağlıklı beslenme hassasiyeti ile öğretim üyeleriyle olan iletişim sıklığı”na göre “değişmedi” seçeneği üzerinden ve de “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişime katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süre”ye göre “arttı” seçeneği üzerinden ekonomik durumu yüksek olan öğrencilerde anlamlı fark oluşmuştur.

7- Bölümü isteyerek tercih etme değişkenine göre “Allah’ı anma, dua etme, dini ritüelleri yerine getirme ve manevi duygularda değişim” ile “ülkemizdeki ve dünyadaki gelişmeleri takip etmek için iletişim ve haberleşme araçlarını kullanma sıklığı”na göre “arttı” seçeneği üzerinden bölümünü isteyerek tercih eden öğrencilerin anlamlı fark oluşturdukları görülmektedir.

8- Yaşantıda dini referans alma değişkenine göre “kitap okuma, online kurslara katılma gibi kişisel gelişime katkı sağlayan etkinliklere ayrılan süre”ye göre “arttı” seçeneği üzerinden hayatta dini referans alma durumunu “her zaman” olarak ifade eden üniversite öğrencilerinde daha yüksek oranda karşılık bulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Alaeddinoğlu, Faruk ve Rol, Serkan (2020), Covid-19 Pandemisi ve Turizm Üzerindeki Etkileri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 233 - 258
- Aşkın, Rüstem, Bozkurt, Yasemin & Zeybek, Zekiye (2020). Covid-19 Pandemisi: Psikolojik Etkileri Ve Terapötik Müdahaleler. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19 (37), 304-318.

- Demir, Ülkü Figen (2020). COVID-19 Pandemisinin Uyku Durumu Üzerine Etkisi. *Journal of Surgery And Medicine*, 4(5), 334 - 339.
- Emek Aslı CİNEL , (2020), Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler. *Politik Ekonomik Kuram*, 4(1), 124 - 140.
- Ertem, Melike (2020). COVID-19 Pandemisi ve Sosyal Damgalama. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 135-138.
- Genç Yılmaz, Ayfer (2020). Pandemi Ve Güvenlik: Covid-19 İle Mücadelede Polis Ve Ordu. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 30 - 39
- Kahraman, Mehmet Emin (2020). Covid-19 Salgınının Kültür Ve Sanat Organizasyonlarına Etkisi. *Yıldız Journal of Art And Design*, 7(1), 84 - 99.
- Kırmızıgül, Hafize Gamze (2020). Covid-19 Salgını Ve Beraberinde Getirdiği Eğitim Süreci. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 283 - 289
- Okur,İhsan ve Demirel, Ömer Faruk (2020), COVID-19 ve Psikiyatrik Bozukluklar. *Medical Research Reports*, 3(Özel Sayı), 86 - 99
- Özalp, Beda ve Seremet Kürklü, Nilgün (2020). Obezite ve COVID-19. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 211 - 214.
- Özdamar, K. (2002). Paket Programları İle İstatistiksel Veri Analizi- 2 (Çok Değişkenli Analizler), Kaan Kitapevi. Eskişehir.
- Torun Kayabaşı, Ehlinaz (2020). Covid-19'un Tarımsal Üretime Etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 38 - 45
- Türkmen, Mutlu ve Özsarı, Arif (2020). Covid-19 Salgını ve Spor Sektörüne Etkileri. *International Journal of Sport Culture and Science*, 8(2), 55 - 67
- World Health Organization [WHO] (2001). *Basic Documents*. 43rd Edition. Geneva, World Health Organization:1.
- World Health Organization [WHO] (2020). <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-themedia-briefing-on-COVID-19---11-march-2020>. doi:10.1007/s12603-017-0883-6, Erişim Tarihi: 23.04.2020.